

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ, EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ

Fishery Products Sector, Education in Turkey

Mehmet Salih ÇELİKKALE *

Giriş

Ülkemizde su ürünleri eğitim ve öğretimi ile, ülke yönetimi ve idari yapının önemli ilişkisi vardır. Çünkü, eğitim ve öğretimin; bir ayağı üniversite, diğer ayağı araştırma ve uygulama alanı olan kamu ya da özel teşebbüse ait birimlerdir. Uygulama ve araştırma ile birlikte yürütülmeyen su ürünleri teorik eğitim ve öğretiminin; büyük bir anlam taşımadığı söylenebilir. Bu nedenle, Su Ürünleri eğitim ve öğretiminin büyük ölçüde etkilendiği idari yapıyı kısaca gözden geçirmekte fayda vardır.

*Prof.Dr. İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörü

İdari Yapı

İlk su ürünleri birimi 1934'te **Türkiye Ekonomi Bakanlığı** bünyesinde kurulur. Bu dönemde Türk üniversitelerinde su ürünleri ile ilgili bir eğitim öğretim de yoktur. Sadece **Ankara Ziraat Enstitüsü** bünyesinde **Türkiye Nehir ve Göllerinin Biyolojisi**, dersi verilmektedir. Dersi bir Alman bilim adamı, Prof.Dr. WOLDERECK vermektedir. Yani Su Ürünleri ile ilgili bilimsel ilişkisi budur.

Bu teşkilat 1939'da, **Ulaştırma Bakanlığı** bünyesine geçer, akabinde **Ticaret Bakanlığı**'na bağlanır. Devlete ait su sahalarının kiralanması işlemi 1950'li yıllarda **Maliye Bakanlığı**'na geçer. Baraj ve göllerdeki çalışmalar nedeniyle **Enerji Bakanlığı**, ormanıçi su ürünleri çalışmaları ile ilgili faaliyetler nedeniyle **Orman Bakanlığı** ile ilişkiler söz konusu olur. Gıda kontrolü, balık halleri yönünden **Sağlık Bakanlığı**, balık nakli yönünden **İçişleri ve Ulaştırma Bakanlığı** ile ilişkiler söz konusudur.

Kısaca; su ürünleri ile ilgili muhtelif konularda 15'in üzerinde bakanlık söz konusudur. Bu durum dikkate alınarak, tüm konuları tek elde toplamak amacıyla, 1969 yılında Tarım Bakanlığı bünyesinde **Su Ürünleri Şube Müdürlüğü** kurulur. Yetki ve sorumluluk bu bakanlığa verilir ¹. 04.04.1971 tarihinde 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile **Su Ürünleri Daire Başkanlığı** kurulur ve bu daire başkanlığı 03.11.1972' de **Su Ürünleri Genel Müdürlüğü**'ne dönüştürülür ². Bu Genel Müdürlük bünyesinde 10 Bölge Müdürlüğü oluşturularak ülkenin muhtelif yerlerinde yoğun bir çalışma başlatılır. Ayrıca Giresun, Fatsa, Sinop, Çanakkale, Balıkesir, Antalya ve Adana'da il müdürlükleri; Bodrum'da **Sünger Araştırma Enstitüsü** ve Eğirdir'de **Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü** (ağırılık kerevit araştırmaları) kurulur.

Bu bölge müdürlükleri; İstanbul, Bursa, Van, İzmir, Mersin, Trabzon, Isparta, Elazığ, Ankara, Samsun'da kurulur ve gerekli teknik kadrolarla donatılır, laboratuvar ve gerekli fiziki alt yapıların tamamlanmasına hızlı bir şekilde başlanır. Bunlara ilâveten **Antalya Kepez ile Kale (Demre)**'de ve **Yalova'da Araştırma İstasyonları** da kurulur. Bu kurulan bölge müdürlüklerine atananların isimleri aşağıdaki gibidir :

¹Su Ürünleri Şube Müdürü merhum Dr. Fethullah Koç olur.

²Gerek Su Ürünleri Daire Başkanı ve gerekse Su Ürünleri Genel Müdürü merhum Suat Bayhan olur.

Istanbul : Salih Çavuşoğlu
Van : Ekrem Gözütok
Samsun : Abdullah Bozkurt
İzmir : Metin Sarp
Mersin : Ali Mahir Atahan

Isparta : Şengül Tunalı
Trabzon : Hüseyin Salihoğlu
Bursa : Osman Tatar
Elazığ : Metin Varol
Ankara : İnci Sarıkaya

Bu dönemde yapılan çok güzel araştırmalar yanında, ülkenin her tarafındaki su kaynaklarına ulaşılmaya çalışılır, balıkçıların, balıkçı kuruluşları, balıkçılık barınakları, balık avcılığı, av yasakları, balıkçıların kredilendirilmesi, balık unu ve yağı sanayi ile yakından ilgilenilir, deniz ve içsu araştırmalarının geliştirilmesi, balık üretim tesislerinin kurulmasına başlanır ve teşkilat bünyesindeki pek çok teknik elemanın da doktora yapması sağlanır ¹.

Yıllar geçtikçe, kurum içi kısır çekişmeler ve Bakanlığa hükmeden her siyasi iktidar kendine göre değişiklik yapma merakının ardından 01.03.1982'de bu Genel Müdürlük, Su Ürünleri Daire Başkanlığı'na indirilir ².

Giderek küçülen bu teşkilat, 1983'te 183 sayılı KHK ile de tamamen kapatılır.

Bakanlıkta yapılan bu reorganizasyon sonucu Su Ürünleri İdari Görevleri ağırlıklı olarak **Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü** bünyesine verilir ve bu Genel Müdürlük içinde **Su Ürünleri Daire Başkanlığı** kurulur. Araştırma ile ilgili çalışmalar ise **Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü** bünyesine alınır. Bu Genel Müdürlükte; Bitki İslahı ve Yetiştirme, Hayvan İslahı ve Yetiştiriciliği, Hayvan Sağlığı, Su Ürünleri, Gıda ve Yem konularında çalışmalar yürütülür. Halen Bakanlık teşkilatı, bu sisteme göre çalışmalarını sürdürür.

Şu anda, Türkiye'de yönetsel yapı dışında, su ürünleri araştırmaları ile uğraşan dört araştırma enstitüsü de mevcuttur. Bunlar;

1. Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü (Trabzon)
2. Akdeniz Su Ürünleri Araştırma ve Üretim Enstitüsü (Antalya)

¹Bu doktora yapanların bir kısmı su ürünleri teşkilatının ana yönetici çatisını oluşturur, bir kısmı da akademisyen olur. Örneğin; Dr. İsmail Mert, Dr. Erol Üçyıldız, Dr.Muzaffer Bumin, Dr. Mustafa Çetiner, Dr. Mustafa Doyuk gibiler Bakanlık yöneticileri; Prof. Dr. Niyazi Özdemir, Prof.Dr.Lügal Göksu, Prof.Dr.İbrahim Erkoyuncu, gibiler fakültelere öğretim üyesi olurlar

²Daire Başkanlığı' na önceden de teşkilatta çalışan merhum İrfan Şahin getirilir.

3. Eğirdir Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü (Isparta)
4. Su Ürünleri Üretim ve Araştırma Enstitüsü (Elazığ)

Bilimsel Yayın ve Eğitim Yapılanması

Ülkemizde İlk balıkçılık kitabı “**Balık ve Balıkçılık**” adı altında, eski yazı ile, İstanbul Balikhane Müdürü **Karakin Devejiyan** tarafından 1915 yılında yazılır. Bu kitap bazı balıkların özelliklerini belirten, üremeleri hakkında bilgi veren, balık avcılığı hakkında bilgi ve istatistikleri veren, zamanın en önemli kaynak kitabıdır ¹. Öte yandan, **Hamsiname** adlı kitap da **Hamami Zade İhsan Efendi** tarafından 1916’da Trabzon’da yazılır. Bu kitapta, Karadeniz’deki hamsi avcılığından ve bazı balık türlerinin avlarına ait istatistiklerden bahsedilmekte; hamsinin gıda olarak değerlendirilmesi ile ilgili bilgiler ve Karadeniz’deki stokların hoyratça nasıl kullanıldığı mizahi bir şekilde anlatılmaktadır.

Bilimsel çalışmalar ise ilk kez İstanbul Üniversitesi’nde başlar. Doğal olarak Zooloji Enstitüsü içinde konu ele alınır. Darülfünun’dan sonra İstanbul Üniversitesi’nin kuruluşu tamamlandıktan sonra sıra fakültelerin alt yapılarının güçlendirilmesine gelir. Bu amaçla; Hükümet İşviçreli profesör **Prof.Dr. Andre Naville**’i Zooloji Enstitüsünü kurmak için davet eder. Naville bu Enstitüyü Balta Limanı’ndaki **Damat Ferit Paşa Yalısı**’nda kurar.

Prof. Naville Zooloji Enstitüsü içinde ayrıca **Balıkçılık Seksiyonu**’nu da kurar. 1937’de Naville’nin genç yaşta ani ölümünden sonra Zooloji Enstitüsü’nün başına Ord.Prof.Dr. Curt Kosswig getirilir (1 Ekim 1937) ².

Su Ürünleri Eğitim Öğretiminde Okullaşma

Su ürünlerindeki idari yapı bu şekilde sürerken, eğitim öğretim ve araştırma durumu, üniversitelerdeki bazı fakültelerin ve araştırma enstitülerinin geçmişi, gelişim seyrini etkiler ve o merkezlerdeki su ürünleri araştırmaları fakültelerce yürütülür, Araştırma Enstitüleri’nde yönetim zaman zaman inkitaya uğrar.

¹1971 yılında yazdığım “Balık Üretimi” kitabını hazırlarken, bu kitaptan önemli bilgiler aldım.

²Bu profesör de Hitler baskısından Almanya’ dan Atatürk’ ün daveti üzerine Türkiye’ ye getirilenlerdendir.

Konuyu daha iyi anlayabilmek için; İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Ortaoğu Teknik Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nde yapılan daha önceki çalışmalardan söz etmek ve bunları birbiri ile ilişkilendirmek, oradan Su Ürünleri Fakültesi'ne gelmek en yararlı yol olacaktır.

Bataşlımanı Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü

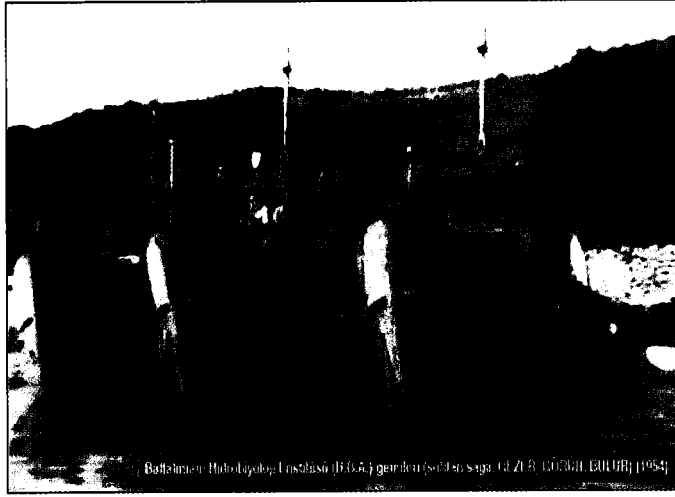
Su Ürünlerindeki çalışmaların tek çatı altında nasıl birleştiğini anlamak ancak bu şekilde mümkün olur. Su ürünlerindeki idari yapıyı ve her bir üniversitedeki çalışmaları birleştirip su ürünleri fakülteleri ile, deniz bilimleri fakültelerinin oluşumuna ışık tutmak gerekir. Fakültelerin akademik desteği ile oluşan **Su Ürünleri Meslek Yüksekokulları** ve Meslek Yüksekokulları'ndaki **Su Ürünleri Programlarına** da değinmekte yarar vardır.

Ord. Prof. Dr. Curt Kosswig'in başkanlığında 1938-42 yılları arasında çok değerli çalışmalar yapılır. Bu çalışmalarda Dr. Bedia Bozkurt, Dr. Recai Ermin, Prof. Dr. Muzaffer Demir, Prof. Dr. Necla Demir, Prof. Dr. Atıf Şengül, Prof. Dr. Selahattin Okay, Muhtar Başoğlu gibi değerli araştırmacılar görev yaparlar. Bu çalışmalar genellikle balık türleri, üreme özellikleri, balık göçleri, balıklandırma gibi biyolojik konular üzerindedir.

Ord.Prof.Dr.Curt Kosswig

1950 yılına kadar Zooloji Enstitüsü içerisinde yer alan Hidrobiyoloji çalışmaları, ayrı bir birim halinde çalışmalarını sürdürmek amacıyla **1950 Manşall Planı** ile ayrılarak, "**Balta Limanı Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü**" adını alır. 1951'de Prof. Dr. Curt Kosswig bu Enstitünün müdürü olur ve bu görevi 1955'e kadar sürdürür. **Et ve Balık Kurumu** tarafından satın alınan 3 Araştırma gemisi, bu enstitünün araştırmalarını yürütmek, yine bu enstitünün yol göstermesi ile kurumun araştırmalarını yapmak amacıyla bu kurumun hizmetine tahsis edilir. Bu gemilerin adları **Gezer, Görür ve Bulur**'dur. Üzülerek belirtmek gerekir ki, bu üç gemi, önemli araştırmaları yapmadan, bağlandıkları İstinye Limanı'nda çürümeye terk edilirler. Söylenti odur ki, daha sonra jilet fabrikasına satılırlar. Bunun üzerine Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü'nün araştırmaları için başka bir gemi temin edilir. "Arar" adı verilecek olan ve hala görevini aktif olarak sürdüren bu gemi, **Almanlar** tarafından **Deniz Kuvvetlerine** verilir ve oradan **MTA**'ya oradan da **Hidrobiyoloji Enstitüsü**'ne devredilir.

Gezer, Görür ve Bulur Araştırma Gemileri

İçsu Araştırmaları Şubesi ve Deniz Araştırmaları şubesi şeklinde ikiye ayrılan enstitüde, içsu ve göllerdeki çalışmaların başına 1952'de **Prof. Dr. Wilhelm Numann** getirilir ve Anadolu'daki göllerde, başta Amik Gölü, Gölbaşı ve Eğirdir Gölleri olmak üzere çalışmalara başlanır.

Başta Eğirdir ve Gölbaşı olmak üzere pek çok su kaynağına Avusturya'dan getirilen carnivor tatlı su levreği – sudak balıkları aşılanır.

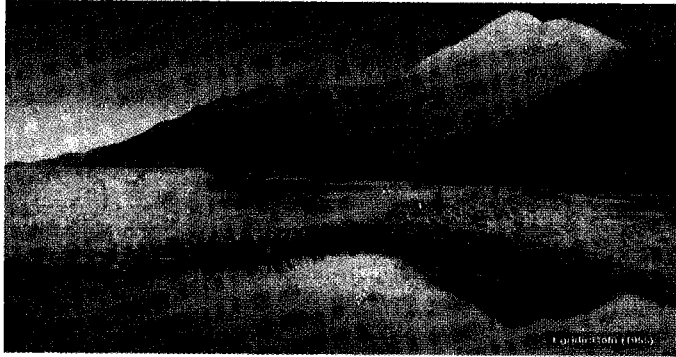
Deniz araştırmalarına daha çok ağırlık verilen Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü'nde, başta İstanbul Boğazı ve Marmara olmak üzere, nadir de olsa Ege ve Akdeniz'de araştırmalar yapılır. Özellikle, **Prof. Dr. Muzaffer Demir** ve ekibi boğazlardaki balık göçleri ve üreme alanları üzerinde yoğun çalışmalar yapar, eşi **Prof. Dr. Necla Demir** ise İhtiyoloji dalında yoğunlaşır. Bu enstitüde 3 ana bölüm bulunmaktadır. Bunlar **Deniz Laboratuvarı, İç Sular Laboratuvarı ve Su Canlıları Müzesi'dir**. Çok zengin bir kütüphaneye sahip olan bu enstitüde, A ve B serisi olarak, biri Türkçe (A) diğeri (B) yabancı dilde iki dergi çıkmaktadır. Bu dergiler dünyaca tanınan ve çok sayıda atf alan kaynak dergilerdir. Yabancı dilde basılan dergide çok sayıda yabancı araştırmacının da makaleleri yer alır.

1955 yılında Ord. Prof. Dr. Curt Kosswig **Hamburg Üniversitesi Zooloji Enstitüsü Direktörlüğü** için Almanya'ya davet edilir. Bunun üzerine Enstitü Müdürlüğü'ne getirilen **Prof. Dr. Atif Şengül**, Deniz Araştırmaları Laboratuvarının

başına merhum **İlham Artüz**'ü, Tatlısu Araştırma Laboratuvarı'nın başına da merhum Dr. Fethi Akşiray'ı atar.

Burdur Gölü Balıklandırma Çalışmaları

Eğirdir Gölü Balıklandırma Çalışmaları

Bu dönemde gerek iç su ve gerekse denizlerde güzel çalışmalar yapılır. Çok sayıda araştırmacı çalışır; fakat yapılan çalışmaların aynı sayıda yayına dönüştüğü söylenemez. O dönemde araştırmacı sıfatıyla o enstitüde çalışanlar arasından çok

sayıda insan farklı üniversitede akademisyen olurlar¹. Daha sonra Enstitünün Müdürlüğü'ne Prof. Dr. Tekin Mengü atanır ². Mengü, Almanya'da balık ağları konusunda, Türkiye'de dalyanlar üzerine çalışmalar yapmış bir uzmandır. Bu dönem çalışmalarında bir duraklama görülür. Kişisel uyumsuzluklar, çalışan gençlerin motivasyonuna menfi etki eder, enstitüde sorunlar başlar. Sorunlar çözülüp, araştırmaların hızlandırılması gerekirken bu yapılmamıştır.

Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği'nden sonra, 1982 yılında, **Balta Limanı Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü** İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'nce kapatılarak **sosyal tesis** yapılır. Kütüphanesi, aynı üniversitenin önce **Su Ürünleri Yüksekokulu**'na,1992'den itibaren Su Ürünleri Fakültesi'ne dönüşen fakülteye verilmiş ise de, mevcut kitapların büyük bir kısmı maalesef zayi olur. Aynı şekilde müzesi de bu okulun yönetimindeki **Sapanca Su Ürünleri Araştırma İstasyonu**'na gönderilir. Gelecek araştırmalara altın değerinde ışık tutacak olan bu koleksiyonların da maalesef % 90'dan fazla bir kısmı zayi olur. Daha doğrusu, bir bodrumda karışık bir şekilde yığılır ve uzun süre bakımı yapılmadığı için koleksiyonlar bozulur ³.

Abant Gölü Balıkçılık Çalışmaları

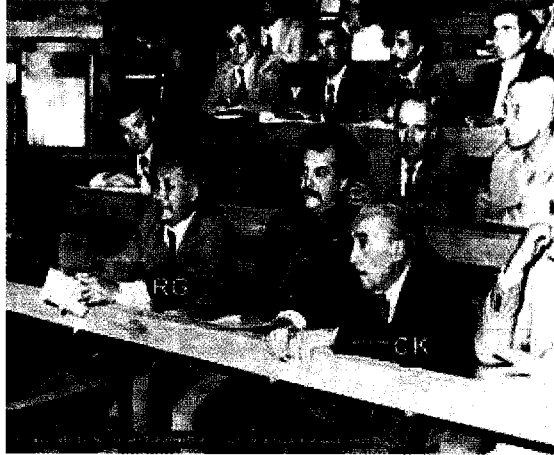
¹Çukurova Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi'nde Prof.Dr.Ercan SARUHAN, Marmara Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Prof.Dr. Rigab YÜCE gibi.

² Enstitüden ayrıldıktan sonra Fırat Üniversitesi Su Ürünleri Yüksekokulu müdürü olarak görev yaptı.

³Meslek hayatımda en çok üzüldüğüm konulardan biri bu enstitünün kapatılışı, o çalışmaların durdurulması, o müzenin zayi edilmesidir. Çünkü, 1930' lardan 1980' lere kadar oluşturulan bir hazine kaybedilmiştir. Hani derler ya, "altının kıymetini sarraf bilir " ne kadar doğru bir sözmüş.

İstanbul'daki çalışmalara paralel olarak gerek denizler ve gerekse iç sularda çeşitli çalışmalar 1961 yılında kurulan **Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Genel Zooloji Kürsüsü** tarafından yürütülmeye başlanır. Bu kürsünün başına gelen merhum **Prof.Dr. Remzi Geldiay**, Ord.Prof.Dr. Curt Kosswig'in öğrencisidir. Geldiay ekibiyle daha çok deniz ve iç sulardaki canlılar ve bu canlıların yaşam koşullarını araştırır. Nitekim, bu çalışmaları yürütmek üzere İzmir (Konak)'de 1965'te **Deniz Biyolojisi Araştırma ve Tatbikat Laboratuvarı** kurulur.

Bu laboratuvar 1975'te **Hidrobiyoloji Öğretim ve Araştırma Enstitüsü** adını ve 18.03.1975'te **Hidrobiyoloji Enstitüsü** adını alır.

**1.Ulusal Deniz ve Tatlı Su Araş. Kongresi,
(Ege Üniversitesi 15-17 Ekim 1981)**

1982'deki Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği ile **Araştırma Uygulama Merkezi**'ne dönüşür. Başlangıcından itibaren 20 yıllık süre içinde bu Enstitüde 29 yüksek lisans, 22 doktora yaptırılmış, yurt dışından destekli 8 proje yürütülmüş, 50'si yurtdışında olmak üzere 120 civarında makale yayınlanmıştır. Bu elbetteki büyük bir başarıdır ve bugün dahi örnek gösterilebilecek bir disiplin örneğidir. Bu çalışmalarda; Prof.Dr. Ahmet Kocataş, Prof.Dr.Savaş Mater, Prof. Dr. Zeki Ergen, Prof. Dr. Süleyman BALIK, Prof.Dr. Şükran Çirik ve pek çok

araştırmacının büyük emekleri vardır. Bu ekibin yetiştirdiği nesil, şu anda bu konulardaki çalışmaları yürütmektedir.

Bu çalışmaları yürüten teknik elemanlar; daha sonra kurulan **Ege Üniversitesi Su Ürünleri Yüksekokulu** ve akabinde **Su Ürünleri Fakültesi**’nin ana akademik kadrosuna dahil olurlar.

1970’li yıllarda **Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü**’nde su ürünleri ile ilgili çalışmalar başlar. Genellikle göl ve baraj göllerindeki balık türleri ve ağırlıklı olarak balık yetiştiriciliği konularında çalışmalar yapılır. Bu çalışmalar önce Zootečni Kürsüsü’nde başlar.

Özellikle 1970 – 1975 yıllarında ders programlarında **balık üretimi** dersi vardır. Bu ders bazı yıllar merhum Prof.Dr. Remzi Geldiay ve bazı yıllarda da Ankara’dan giden Prof. Dr. M. Salih Çelikkale tarafından verilir. Daha sonra bu kürsü 04.03.1975’te **Hayvan Yetiştirme ve Su Ürünleri Kürsüsü**’ne dönüştürülür ve araştırmalar yoğunlaştırılır.

Bu çalışmalarda, Prof.Dr. Atilla Alpbaz ve Prof.Dr.Hikmet Hoşsucu, Prof.Dr. Mehmet Ali Canyurt’un yoğun emeği vardır. Dr.Alpbaz 1982 yılında kurulan **Su Ürünleri Yüksekokulu**’nun kurucu müdürü olur.

Bu iki fakültenin akademik faaliyetleri ve akademik personeli 20.07.1982 tarihinde kurulan **Ege Üniversitesi Su Ürünleri Yüksekokulu**’nda birleşir ve bu güçlü birleşmenin olumlu sonuçları eğitim-öğretim, araştırma ve akademik personel yetiştirilmesinde kendini gösterir. Bu yapılanma; Su Ürünleri Yüksekokulları ve daha sonra Su Ürünleri Fakülteleri içerisinde en zengin akademik kadroya sahip olarak yoluna devam eder. Bunun sonucunda; 1965’te kurulan **Hidrobiyoloji Enstitüsü**’de 1983’te **Hidrobiyoloji ve Su Ürünleri Araştırma Merkezi**’ne dönüşür.

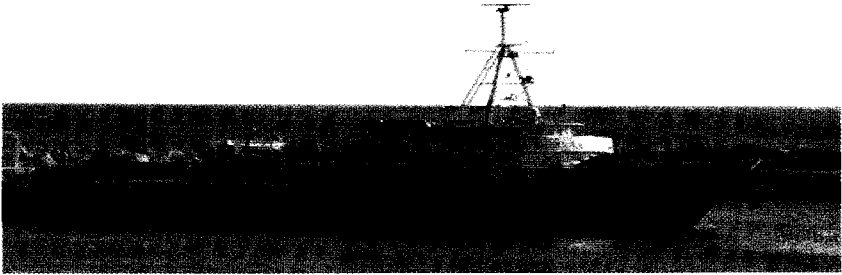
Bu arada **Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü**’nde Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerindeki su kaynaklarındaki balık türleri, balık göçleri, üremeleri ve benzeri konulardaki temel çalışmalar yapılır. Bu çalışmalar pek çok konuya kaynak oluşturur. Özellikle, Prof.Dr. Celal Kuru, Prof.Dr. Kemal Solak’ın bu konularda çok değerli temel çalışmaları vardır. Aynı üniversite de **Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü**’ndeki araştırmacılar, bir taraftan su kaynaklarındaki balık türlerinin tespiti çalışmalarını yürütürken, diğer taraftan da balık yetiştiriciliği tesislerini kurma çalışmalarını başlatırlar. Daha sonra bu araştırmacılar Su Ürünleri Bölümü’nde bir araya gelirler.

Bu çalışmalarda Prof.Dr. Sıtkı Aras ve ekibinin yoğun emeklerini unutmamak gerekir. Bu çalışmalarda kısa bir süre Atatürk Üniversitesi’nde **Su Ürünleri Araştırma**

Merkezi kuran Prof.Dr. Curt Kosswig'in etkisi ve Prof.Dr. Remzi Geldiay'ın bilimsel desteği görürüz.

Yine 1970'li yılların ortalarına doğru **Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü** içinde su ürünleri çalışmalarının başladığını görüyoruz. Baraj göllerindeki balık türlerinin biyoeolojik özellikleri ile balık yetiştiriciliği, Su Ürünleri Yüksekokulu ve daha sonra Su Ürünleri Fakültesi'ne dönüştüğünde ise avcılık ve işleme konularındaki çalışmalar da ağırlık kazanır. Bu bölümde iklim özelliğinden dolayı Afrika kökenli tilapia balıkları üzerinde hem üretim, hem de diğer yetiştiricilik çalışmaları dikkat çeker. Ayrıca su ürünleri işleme ve değerlendirme çalışmaları da önemli bir seviyeye ulaştırılmış olarak görülmektedir. Bu çalışmalarda Prof.Dr. Ercan Saruhan, Prof.Dr. Abdurrahman Polat, Prof.Dr. Dursun Avcı, Prof.Dr. Lügal Göksu ve Yrd.Doç.Dr. Nazmi Tekelioğlu'nun, gerek ekip oluşturma ve gerekse de projelerin yürütülmesinde önemli katkıları olur.

Fakültelerdeki çalışmaların yanı sıra **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Erdemli Deniz Bilimleri Araştırma Enstitüsü**'nde yapılan çalışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Bu enstitünün kuruluş ve gelişmelerinde başta merhum **Prof.Dr. Ümit Ünlüata**'nın ve halen direktörü olan Prof.Dr. Ferit Bingel'in büyük emekleri vardır. Aynı şekilde Prof.Dr. İlkay Salihoğlu, Prof.Dr. Mustafa Ünsal, Prof.Dr. Temel Oğuz, Prof.Dr. Emin Özsoy ve pek çok bilim adamının emekleri inkar edilemez. Fakat bu enstitü tarafından **Prof.Dr. Ümit Ünlüata Deniz Araştırma Seferleri Programı** düzenlenmesi bir vefa örneği olarak takdir edilmelidir

R / V Bilim Gemisi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne bağlı **Mersin – Erdemli**'de kurulan **Deniz Bilimleri Enstitüsü** ağırlıklı olarak biyolojik, kimyasal, fiziksel oşinografi ile deniz jeolojisi ile fiziği konularında çalışmalarını yürütmektedir. Bu kurumda, lisans

öğretiminin olmaması avantajı da kullanılarak yüksek lisans çalışmalarında oldukça fazla sayıda insanın akademik çalışma yapması sağlanmış, ulusal ve uluslararası projeler yürütülmüştür. **R / V Bilim** adlı 433 gross tonluk açık deniz araştırma gemisine sahip olmaları ve sağladıkları maddi katkılarla, özellikle TÜBİTAK kanalı ile alınan NATO projeleri çerçevesinde Türkiye denizlerinde önemli çalışmalar yapılır ve bu çalışmalara halen devam edilir. Halen bu çalışmalar, yoğun bir şekilde yürütülmeye çalışılmaktadır.

Bu deniz çalışmalarına; Orta Doğu Teknik Üniversitesi Erdemli Deniz Bilimleri Araştırma Enstitüsü ile aynı tarihlerde kurulan; fakat önce Ege Üniversitesi'ne bağlı olan ve 1982'de 9 Eylül Üniversitesi'ne bağlanan **Deniz Bilimleri Araştırma Enstitüsü** ekibi **R/V Piri Reis Araştırma Gemisi** ile Türkiye'nin tüm denizlerinde çok değerli araştırmalar yaparak katılırlar.

Enstitünün kuruluşunda **Prof.Dr.Erol İzdar** ve ondan sonra göreve gelen **Prof. Dr. Orhan Uslu** ve ekibinin ve şu andaki enstitü direktörü olan Prof.Dr. Hüseyin Avni Benli'nin yoğun emekleri inkar edilemez. Gerek Sayın İzdar zamanında ve gerekse daha sonra giderek gelişen Enstitü ve Piri Reis ekibi önemli çalışma ekiplerinden birini oluştururlar.

Ancak burada bir noktaya değinmekte yarar vardır. O da bu çalışmaların sürdürülebilmesi için oldukça önemli bir parasal güce ve güçlü bir alt donanıma ihtiyaç duyulmasıdır. Türkiye'de Trabzon, İstanbul, İzmir ve Erdemli'deki Deniz Bilimleri Araştırma Enstitüleri'nin mevcut alt yapı imkanlarını atıl halde tutmak en büyük hatalardan biridir. Bunların iç ve dış kaynaklarla sürekli desteklenerek aktif çalışma yapmaları en akılcı yoldur.

Piri Reis

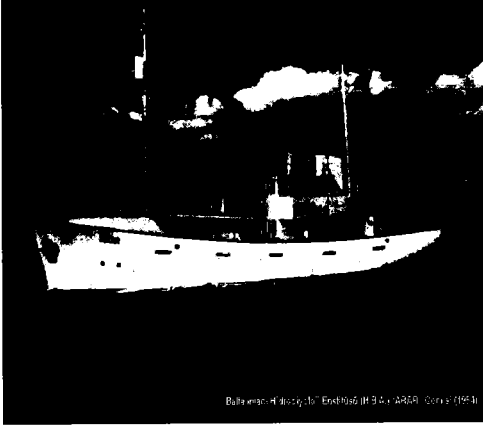

Piri Reis Çalışanları

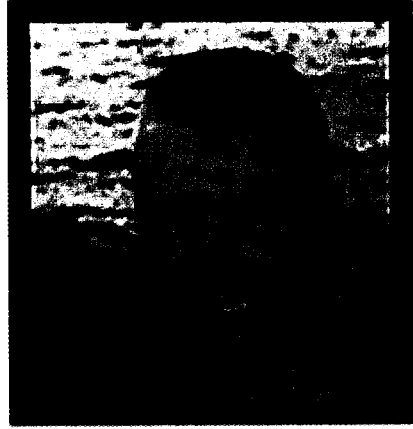
İstanbul Üniversitesi'ne bağlı 1982'de kurulan **Deniz Bilimleri Araştırma Enstitüsü**; denizlerde biyolojik, kimyasal ve fiziksel oşinografi alanında çok değerli çalışmalar yapar. Su kirliliği üzerinde onlarca çalışma yürütülür ve bu çalışmaların önemli bir kısmı uluslararası atıf alan yayınlarda yer alır. Bu enstitünün ilk müdürü, dünya çapında tanınan **Prof. Dr. Sırrı Erinç** ve yardımcısı **Prof. Dr. Selami Gözenç** ile çalışma arkadaşlarının büyük emekleri söz konusudur. Bu enstitüde yapılan çalışmalar kesiksiz olarak sürdürülür. Gerek yurt dışından ve gerekse de İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden önemli destek sağlanır. Bu desteklerin alındığı, özellikle 2000 – 2005 yılları arasında, çok sayıda proje yürütülür. Projelerin yürütülmesinde yılmayan bir azme sahip olan, halen yaşı seksenlerde olduğu halde aralıksız çalışan ve yayın üreten örnek bir araştırmacı **Prof.Dr. Kasım Güven**'in hizmetleri takdire değerdir.

Arar araştırma gemisinin kalbi, araştırma ekibinin başkanı, Arar Gemisini evi olarak kabul eden merhum **Prof.Dr. Erdoğan Okuş**, bu çalışmaların birinde, Ordu sahillerinde geminin giremeyeceği sığ sahilde, Arar gemisi etrafında gemiden indirilen botta araştırma yaparken, hava muhalefeti nedeniyle botun alabora olması ve bu esnada kafasına sert bir cismin çarpması sonucu hayatını kaybeder. Bu elim kazanın bir üzücü yönü de, yeni profesör olan Okuş'un vefat ettiği günlerde profesörlük

kutlama çiçeklerinin henüz solmamış olmasıdır. 40'lı yaşlarında kaybedilen Okuş, deniz araştırmaları sahasında çok büyük bir kayıptır.

R / V Arar Araştırma Gemisi

Prof.Dr.Erdoğan OKUŞ

Ankara'da yapılan çalışmaları birkaç yönden ele almakta fayda vardır. Bunlar fakültelerce yürütülen çalışmalara ilaveten DSİ ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen çalışmalardır.

DSİ Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan **Balıkçılık Şube Müdürlüğü**'nce balıklandırmaya esas olmak üzere barajlar ve göllerdeki balık türleri, bu rezervlerin balıkçılık yönünden değerlendirilmesi çalışmaları da 70'li yılların başından itibaren başlar.

Bu çalışmalarda, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü öğretim elemanlarından **Prof. Dr. Jülide Tanyolaç**, **Prof.Dr. Mustafa Karabatak** ve iç sular ekibi hem baraj göllerinde, hem de Mogan gölünde biyolojik çalışmaların yürütülmesinde emeği geçen araştırmacılarıdır.

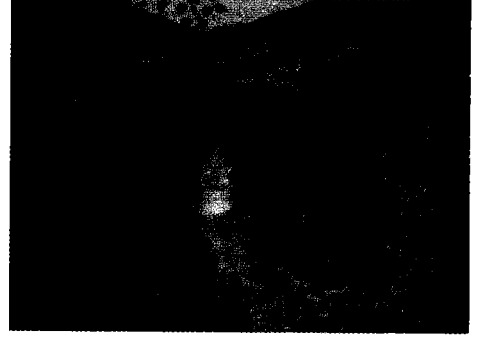
DSİ Balıkçılık Şube Müdürü **Nuri Şafak** ve ekibinin, barajların ve göletlerin balıklandırılması, avcılık, balık türleri ve balık istatistikleri konusundaki çalışmaları, su ürünleri konusuna büyük değer katar ve bu alanda bir temel oluşturur.

Ormaniçi suların değerlendirilmesi, bu kaynakların balıklandırılması, kiralınması konularına ağırlık vermek amacıyla **Orman Bakanlığı** bünyesinde **Ormaniçi Su Ürünleri Şube Müdürlüğü** 1970'li yıllarda kurulur, çalışmalar ağırlıklı olarak alabalık yetiştiriciliğinde yoğunlaşır.

Bunun yanında Türkiye'deki tüm orman sularının yerinde incelenmesi özellikle Karadeniz Bölgesi'nde deniz alası (salmo trutta labrax) araştırmalarında dönemin Şube Müdürü **Dr. Cahit Yörüker**'in çalışmaları takdire değer bir önem arzeder.

Manavgat Şelalesi

Çoruh Nehri

Ankara Üniversitesi'nde ise su ürünleri ve balıkçılık farklı kuruluşlar tarafından değişik yönleri ile ele alınır. **Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi**'nde 1970'li yılların başında **Balıkçılık ve Av Hayvanları Kürsüsü** kurulur. Kurucusu merhum **Prof.Dr. Zihni Ereñin** bir doğa aşığıdır. Bu merakı onu bu kürsüyü kurmaya zorlar.

Çalışmalar ağırlıklı olarak Türkiye'deki doğal göller, bu göllerin zenginlikleri, balık çeşitleri, yapısal özellikleri, oluşumları ve su özelliklerini kapsamaktadır.

Zamanın Başbakanı Sn. Adnan Menderes'in Veteriner Fakültesini ziyaretinde Prof.Dr.Zihni Ereñin

Vet. Fak. Balıkçılık ve Av Hayvanları Kürsüsü

Bu arada su kaynakları üzerinde de çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle, balık fizyolojisi, üreme özellikleri üzerinde dersler verilmektedir. **Prof. Dr. Eşref Deniz** bu konuda iyi yetişmiş uzmanlardan biridir.

Bu konulardaki çalışmaların sistemli bir şekilde yürütülmesi, eğitim-öğretime ağırlık verilerek yüksek öğretim programlarına taşınması ve yerleştirilmesinde **Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi**'nin büyük payı vardır. Bu fakültede Ziraat Enstitüsü zamanında, 1933 ve 1934 yıllarında dahi **Türkiye Nehir ve Göllerinin Biyolojisi** dersi Alman bilim adamı **Prof. Dr. Woldereck** tarafından verilmekteydi. Dolayısıyla o tarihlerde bile Su Ürünleri ile ilgili bir ilişki söz konusudur.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde 1967-68 eğitim-öğretim döneminde Zootekni Bölümü içinde **Balık Üretimi Dersi** okutulmaya başlanır. 1971 -1972 yılında da Kırşehir'de **Malya** ve Konya'da da **Konuklar Devlet Üretim Çiftliklerinde** balık üretim havuzları yapılarak üretime geçilir. **Malya Devlet Üretim Çiftliği**'ndeki tesisler bir yıl sonra kapanır. Aynı dönemde Veteriner Fakültesi'ndeki kürsünün çalışmalarını yürüttüğü **Sakarbaşı**'nda bir Balık Üretim Tesisi kurulmaya başlanır. Fakat, hemen

belirtmek isterim ki, Türkiye’de havuzlarda balık yetiştiriciliğinin ilk uygulayıcısı, iş adamı merhum **Hasan Papilla**’dır ¹.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi’nde Prof. Dr. Mehmet Salih Çelikkale tarafından ilk kez verilen **Balık Üretimi** dersine yeni dersler eklenerek (Balık Üretimi, Balık Genetiği, Bitkisel Su Ürünleri, Balık Besleme ve benzeri) 1974’te **Su Ürünleri Kürsüsü** kurulur. Bu kürsünün başkanlığına **Prof. Dr. Doğan Atay** getirilir. Bu kürsüde eğitim-öğretim, Zootekni Bölümü bünyesinde 4 yıl sürer. 1978 yılında **Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi**’nde müstakil eğitim öğretim yapan **Su Ürünleri Bölümü** açılır ve bu bölümden ilk kez 1982’de **Su Ürünleri Bölümü Ziraat Mühendisleri** mezun olur.

Yine aynı tarihlerde, Üniversitelerde **Akademik Teşkilat Yönetmeliği** gereği Veteriner Fakültesi’ndeki **Balıkçılık ve Av Hayvanları Kürsüsü’nün** kapanması sonucu, bu kürsüdeki tüm akademisyenler, kadroları ile **Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölümü**’ne atanırlar ve çalışmalarını orada sürdürürler. Prof. Dr. İsmet Baran, Prof. Dr. Metin Timur, Prof. Dr. Gülşen Timur, Prof. Dr. Selçuk Şeçer, Prof. Dr. Gülten Köksal, Prof. Dr. Fikri Aydın’ın katılımıyla Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölümü, akademik olarak güçlü bir kadroya sahip olur.

Daha önce **TÜBİTAK** desteği ile kurulan ve yürürlüğe giren, büyük bir proje demetini içeren **OKBA Ünitesi** (Orta Anadolu Kültür Balıkçılığı Projesi) bünyesinde her yıl onlarca proje yürütülür.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi’ndeki **Su Ürünleri Bölümü; Su Ürünleri Yüksekokulları** ve daha sonra **Su Ürünleri Fakültesi** ve **Deniz Bilimleri Fakültesi**’nin bazılarının oluşmasında önemli bir pay sahibidir ve o birimlerin nüve kadrolarını oluşturduğu gibi su ürünleri eğitim-öğretiminin çatısının oluşturulmasında da rol oynar.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölümü, yetiştiricilik, iç su kaynakları, işleme değerlendirme ve kirlenme konularında çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Bu çalışmalarda, Prof. Dr. Doğan Atay, Prof. Dr. Mehmet Salih Çelikkale ² ve Prof.Dr.

¹Rizeli olan Hasan Papilla Eskişehir Bozüyük’de kurduğu tesislerde alabalık üretimine ilk kez başlayan insandır. Bu tesisin planlanmasında Prof.Dr. Mehmet Salih ÇELİKKALE’ nin önemli bir teşvik ve katkısı vardır. Orada ürettiği alabalıkları Ankara’ da Necatibey Caddesi’ nde, kendine ait olan Liman Lokantası’ nda şehrin göbeğinde sonda ile çıkarttığı su ile çalışan büyük akvaryumlarda, canlı olarak müşterilere sunar. Türkiye’ de “canlı alabalık” tabiri oradan gelir. Aynı şekilde denizde yüzer balık unu fabrikalarının da ilk uygulayıcısıdır.

²İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörü .

Muammer Erdem, Prof. Dr. Sevket Büyükhatipoğlu ¹, Prof. Dr. İbrahim Erkoyuncu ve çalışma arkadaşlarının önemli araştırma ve yayınlarda imzaları vardır. Özellikle Türkiye'deki üretim tesislerinin kuruluşunda pek çok projenin planlanma ve yürütülmesinde emekleri vardır.

Türkiye'deki **Su Ürünleri Yüksekokulları ve Deniz Bilimleri Teknolojisi Yüksekokulu**'nun kuruluşu değişik bir zamanlama birimi ve farklı bir olay sonucu gerçekleşir. Bunu genç kuşakların bilmesinde yarar vardır. Şöyle ki:

1982'de, bir sabah Ankara Üniversitesi Su Ürünleri Bölümü'nde mesaiye geldiğimizde bir haber geldi. Fakülte'de mevcut 12 bölümden bazıları kapatılmıştı. Bunlardan biri de **Su Ürünleri Bölümü**'ydü. Nereye başvurabileceğimizi bilemiyorduk. Aklımıza zamanın **konsey üyesi Oramiral Nejat Tümer Paşa** geldi. Denizciliği iyi biliyordu ve yetkileri üst düzeyde idi. Fakültemizde öğretim görevlisi bir bayan vardı ve bu bayanın eşi Sayın Oramiralın yaveri olan Deniz Kurmay Albayı idi. Bize Oramiral ile randevu alması gerekiyordu. Bayan öğretim görevlisinin çabası sonuç vermişti ve o gün saat 18:00'e randevu verilmişti.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölüm Başkanı Prof.Dr. Doğan Atay ile birlikte Sayın Oramiral Nejat Tümer'i ziyaret ettik. Kendilerine 2 saate yakın bir süre su ürünlerinin önemini anlatmaya çalıştık. O dönemde Tümer Paşa'nın bize 2 (iki) saat zaman ayırması çok önemli idi ve konuya duyduğu ilginin de bir ifadesi idi. Bize inandığı tavırlarından belli oluyordu. Bize "Arkadaşlar, ben YÖK Başkanı Sayın Prof.Dr.İhsan Doğramacı ile görüşeceğim". dedi ve ayrıldık. İkinci günün sabahı fakülteye geldiğimizde, bizim için sürpriz olan bir faks aldık. Bu faks; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'ndan çekilmişti. Faksta aynen şu ifade vardı:

"Sayın Paşam Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölümü'nün kapatılması şöyle dursun, biz altı (6) adet **Su Ürünleri Yüksekokulu** ile bir (1) adet **Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu** daha açtık. Saygılarımla". Elbette ki, bu Yüksekokulların kuruluşu, daha önce, ilgili kurullardan geçirilerek tamamlanmıştı. En azından öyle olmalı idi. Bu vesile ile de duyurulmuş oldu.

Bunlar; İstanbul, İzmir, Eğirdir, Sinop, Elazığ, Adana Su Ürünleri Yüksekokulları ve Trabzon'daki Sürmene Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu'dur. Böylece, hem Ankara Üniversitesi'ndeki Su Ürünleri Bölümü kalır, hem de bu yüksekokullar açılır.

¹Sinop Üniversitesi Rektörü .

Ancak bu yüksekokullarda eğitim – öğretim aynı yıl başlayamaz. Kimi 1982, kimi 1983 kimi de 1984'te eğitim- öğretim hayatına başlar. Bunların ilk kurucu müdürleri şunlardır:

İstanbul Su Ürünleri Yüksekokulu Müdürü	: Prof.Dr. Halük Ergüven
İzmir Su Ürünleri Yüksekokulu Müdürü	: Prof.Dr. Atilla Alpaz
Isparta Eğirdir Su Ürünleri Yüksekokulu Müdürü	: Prof.Dr. Metin Timur
Sinop Su Ürünleri Yüksekokulu Müdürü	: Prof.Dr. Muammer Erdem
Adana Su Ürünleri Yüksekokulu Müdürü	: Prof.Dr. Erdoğan Pekel
Elazığ Su Ürünleri Yüksekokulu Müdürü	: Prof.Dr. Mustafa Sarıyüpoğlu
Sürmene Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Müdürü	: Prof.Dr. Mehmet Salih Çelikkale

Bu yüksekokullarda eğitim - öğretim, araştırma, yayın, yüksek lisans, doktora yapılacak, mühendis yetiştirilecek ve adı yüksekokul olacak. Neden fakülte değil? Anlaşılması güçtü. Nitekim, bu meslek yüksekokulları 11.07.1992'de çıkarılan 3837 sayılı bir yasa ile fakülteye dönüştürülür. Adları **Su Ürünleri Fakültesi** olur. **Sürmene Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu'nun** adı ise **Deniz Bilimleri Fakültesi** olur.

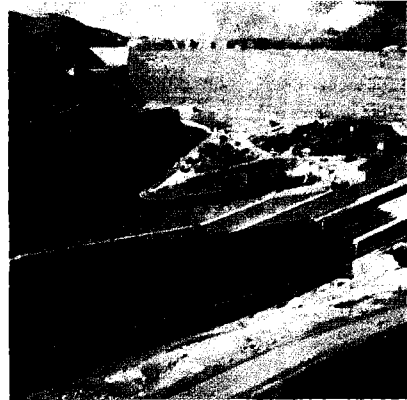
Özellikle Doğu'da **Van Gölü ve Keban Barajı, Atatürk Barajı vb. Fırat Havzası'** ndaki **Fırat Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi** ve **Van Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ndeki Su Ürünleri Bölümü**, Dünya'nın ilgisini çeken o bölgelerdeki su kaynaklarını değerlendirecek ve gelecek için büyük önem arz edecek araştırmaların yapılmasında önemli bir rol oynayacaklardır.

Van'da **Prof.Dr. Osman Çetinkaya, Prof.Dr. Mustafa Sarı'nın**, Van Gölü ile ilgili ilgi çekici çalışmaları oldu. Özellikle Sayın Sarı, Van Gölü 'nün sorunlarını sivil toplum kuruluşlarının gündemine taşıdı, bu konuda toplantılar ve değerli çalışmalar yapıldı. Van Gölü'ne sınırı olan 4 (dört) ilin de valisinin hazır bulunduğu bölge balıkçı ve reislerinin katıldığı çalışmalar yapıldı. Hararetti

Fırat Üniversitesi Çalışmalarından (Elazığ)

konuşmalarda konular enine boyuna tartışıldı, ülke yöneticilerinin dikkati çekildi. Oturumları yöneten Prof. Dr. Mehmet Salih Çelikkale, Van'daki balık neslinin ve üretiminin devamı için, bölge balıkçısının eğitilmesinin önemine dikkat çekti. Sadece balıkçılığın değil, gemi taşımacılığının da büyük önem taşıdığını vurguladı. Özellikle, bu gemilerin bir kısmının taşımacılığa uygun olmadığı, buna rağmen yoğun bir şekilde turist ve vatandaş taşıdığı ifade edildi. Muhtemel bir gemi kazası durumunda eğer yabancı turistler taşınıyorsa, ülkemizin başının çok ağrıyacağı dile getirildi ve ivedi çözüm üretilmesi gerektiğine işaret edilerek yöneticilere ulaştırıldı.

Keban ve Atatürk Barajı

Fırat Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi'nin önderliğinde Keban, Hazar ve Havza'da yürütülen çalışmalarda Prof. Dr. Bülent Şen, Prof. Dr. Dursun Şen, Prof. Dr. Mustafa Sarıeyyüboğlu, Prof. Dr. Nuri Başusta, Prof. Dr. Erdal Duman, Prof. Dr. Mustafa Dörücü, Prof. Dr. Metin Çalta ile çalışma arkadaşlarının önemli katkıları olmuştur.

Göller Bölgesi merkezli olan **Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi**'ne bağlı olarak kurulan **Eğirdir Su Ürünleri Yüksekokulu** ise tatlı su balık türleri, göllerin biyolojik özellikleri, balık yetiştiriciliği ve kerevit stoklarının korunması konusunda uzmanlaşacaktır. Bu yüksekokulun kurucu müdürü Prof. Dr. Metin Timur, Prof. Dr. Gülşen Timur ve ekibinin önemli katkıları olmuştur.

Genel olarak, su ürünleri konusunda faaliyet gösteren ve sahillerde bulunan Su Ürünleri Yüksekokulları (İstanbul, İzmir, Sinop gibi), deniz araştırmalarına ağırlık verecek, iç kesimlerdeki yüksekokullar ise bölgesel su kaynakları ile avcılık ve yetiştiricilik faaliyetlerine yönelecek şekilde düşünülerek ve öyle de faaliyet gösterdiler. Özellikle Eğirdir'in bir farklılığı vardır. O da göller bölgesi odaklı olması ve kerevit kaynakları açısından Türkiye'nin en zengin yöresinde bulunmasıdır.

Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi, gerek yüksekokul döneminde ve gerekse de 1992'den sonra dönüştüğü fakültenin gelişmesinde, araştırmaların yürütülmesinde, kadroların oluşmasında Prof. Dr. Öznur Diler, Prof. Dr. Abdullah Diler, Prof. Dr. Osman Ertan ve ekiplerinin büyük katkıları vardır.¹

Akdeniz Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi her ne kadar daha geç kurulmuş ise de, su ürünleri çalışmaları konusunda geniş bir araştırma olanaklarına sahip bir fakültedir. Bu fakültenin yetiştiricilik çalışmalarına uygun Kepez, Demre gibi araştırma

¹Sonradan fakülte olan bu yüksekokul; ilk kurulan yüksekokullardan biri olmasına rağmen, şehir merkezinden uzak olması sebebiyle beklenildiği ölçüde gelişmemiştir. Araştırma yapma bakımından konumu itibarıyla uygun görünür ise de, ulaşım ve sosyal etkenler bakımından gelişme ve büyümesi menfi yönde etkilenir. Aynı durum **Sürmene Deniz Bilimleri Fakültesi** için de söz konusudur. O fakülte de üniversite yerleşkesinden 30 km. uzaktadır. Bu uzaklık etkeni bu iki fakülte için hala geçerli bir olumsuzluk yaratmaktadır. Kasabada kurulan bu fakültelerin ulaşım sorunu bir şekilde çözümlenmelidir. Nitekim fakülteler kurulurken sadece kurulduğu yörenin ekonomik kalkınması değil, fakülte personelinin de çalışma koşulları göz ardı edilmemelidir. Bu konular; hem akademik kadronun hızlı gelişmesini yavaşlatmakta, hem de öğrenci tercihinde menfi etki yapmaktadır.

istasyonları, çok sayıda işletme ve deniz kafesleri, çevresinde cereyan eden aktif balık avcılığı, en büyük turizm merkezi olarak çok sayıda su ürünler işleme ve değerlendirme tesislerinin bulunması, bu konularda yapacağı araştırmalar için bir avantaj oluşturmaktadır. Bu bilinçle çalışmalarını yürüten akademik kadro, bu olanakları iyi değerlendirmektedir. Nitekim Prof. Dr. Nalan Gököğlü, Prof. Dr. Ramazan İkiz, Prof. Dr. Beria Mutaf ve diğer çalışma arkadaşları bu konuda değerli çalışmalar üretmektedirler.

Muğla Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi henüz çok yeni olmasına rağmen çeşitli çalışmalar yapmaya müsait bir merkezi yapısı vardır. Prof. Dr. Ahmet Tarhan, Doç. Dr. Taçnur Baygar ile ekipleri giderek gelişme göstermekte ve fakülte çevresiyle olumlu diyaloglara girmektedir.

Ege Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi ve 19 Mayıs Üniversitesi Sinop Su Ürünleri Fakülteleri, zengin bir akademik kadroya sahip oldukları gibi çok sayıda araştırma ve projeye de imza atmışlardır. Her birinde yüzü aşan sayıdaki, akademisyen çok önemli konularda çalışmaktadır. Bu kadroların özellikle genç araştırmacının yetişmesinde, büyük emekleri vardır.

**İ.Ü. Su Ürünleri Fakültesi Araştırma Gemisi
(R/V - YUNUS)**

İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi 1992 yılına kadar **Yüksekokul** olarak görevini sürdürür. Fakülte olmasını müteakip, 1992 -93 yılları arasında **Yassı Ada**'ya taşınır. Personelinin ve öğrencilerinin ulaşımında yaşanan sıkıntı nedeniyle 1 (bir) yıl sonra **İstanbul Üniversitesi Laleli Kampüsü**'ne, eski Kimya Fakültesi'nin binalarına taşınır. Bu fakülte akademik kadro bakımından Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi'nden sonra ikinci sırada yer alır. Ancak, yapılan bilimsel yayınlar yönünden belki ilk sırada sayılabilir. Fakülteye ait biri büyük (**R/V Yunus**), biri de **Gökçeada** adıyla daha küçük iki araştırma gemisi vardır.

Özellikle "Yunus" ile çok sayıda bilimsel araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu fakülte deniz araştırmaları yanında çok sayıda yetiştiricilik, işleme ve değerlendirme konularında çalışma yapar ve eleman yetiştirir, akademik kadrosunu çok güçlü bir hale getirir.

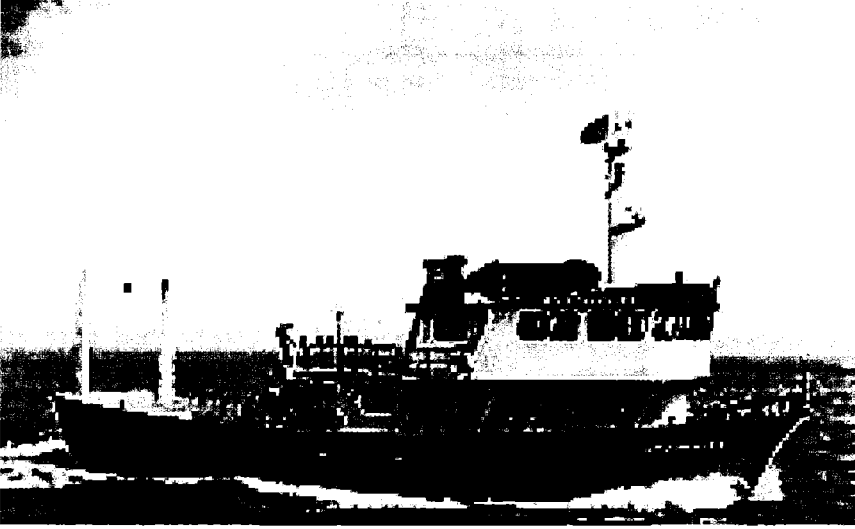
Gerek yüksekokul döneminde gerekse fakülte olduktan sonra araştırmalarda, eleman yetiştirmede, Prof. Dr. İsmet Baran, Prof. Dr. Metin Timur, Prof. Dr. Gülşen TİMUR, Prof. Dr. Bayram Öztürk, Prof. Dr. Nuran Ünsal, Prof. Dr. Güler Aykulu, Prof. Dr. Candan Varlık, Prof. Dr. Mustafa Karabatak, Prof. Dr. Işık Okay, Prof. Dr. Meriç Albay, Prof. Dr. Mustafa Temel ve şu anda çalışan pek çok bilim adamının önemli katkıları olur. Özellikle, farklı dallarda çok sayıda uluslararası yayın üretilir.

2000 – 2005 dönemleri arasında dekanlık görevini yaptığım¹ bu fakültede, hem **Sapanca Su Ürünleri Meslek Yüksekokulu** kurulur, hem de merkez kampüste 20 civarında laboratuvar yapılarak faaliyete geçirilir. Bununla birlikte bütün öğrencilerin gelip oturmak istedikleri çok sıcak atmosferi olan bir öğrenci lokali de devreye girer. Ayrıca, Türkiye'de ilk kez Mersin yetiştiriciliği çalışmaları ve araştırmaları da o dönemde tarafımdan başlatılır.

Sürmene Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu ve daha sonra dönüştürüldüğü **Deniz Bilimleri Fakültesi**, Türkiye'de deniz bilimleri konusunda lisans düzeyinde eğitim öğretim yapan tek fakültedir².

¹İki dönem dekanlık görevi yaptım.

²Her ne kadar Ordu' da Fatsa Deniz Bilimleri Fakültesi kurulmuş ise de, henüz akademik kadrosunu zenginleştirerek çalışma ortamına girememiştir.

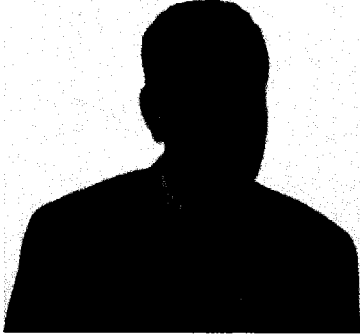
**KTÜ. Deniz Bilimleri Fakültesi Araştırma Gemisi
(R/V DENAR)**

Denizcilik araştırmaları ağırlıklı olmak üzere, Karadeniz Bölgesi balık yetiştiriciliğinin yayılmasında da etkin rol oynar. Avcılık konularında seçkin çalışmalara imza atılmış, önemli kirlilik çalışmaları yürütülmüştür. Su ürünleri kapsamında en iyi popülasyon çalışmaları yanında, izleme değerlendirme çalışmaları da yürütülmüştür. Balık avcılığı, av yasakları ve denizcilik **sorunları** ile çok yakından ilgilenilmiş, önemli kararlara imza atılmıştır.

Kuruculuğunu yaptırđım Yüksekokul ve daha sonra bu fakültede 15 yıl da yöneticilik görevini yürüttüm. Kuruluşundan itibaren hiçbir özveriden kaçınmayan ekip arkadaşlarım, Prof. Dr. Fehmi Durukanoğlu, Prof. Dr. Sumru Ünsal, Prof. Dr. Ertuğ Düzgüneş, Prof. Dr. Hikmet Karaçam, Prof. Dr. Kadir Seyhan, Prof. Dr. Muhammed Boran, Prof. Dr. Cemal Dinçer, Prof. Dr. Ercan Köse, Doç. Dr. Muzaffer Feyzioğlu, Doç. Dr. Sevim Köse, Doç. Dr. Nühket Sivri, Yrd. Doç. Dr. Coşkun ERÜZ ve diğer bilim adamları, farklı konulardaki araştırmalara imza atmış, yeni sistemlerin kuruluşu ve akademisyenlerin yetişmesinde önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu fakültede ayrıca bir bilim adamı daha vardı ki, hem bu fakültenin kuruluşunu müteakip ilk

araştırma görevlisi olma özelliğine sahipti, hem de özellikle balık yetiştiriciliğinde Türkiye’de büyük bir değerdi. Bu genç bilim adamı, genç bilim adamlarının yetiştirilmesine ümit bağladığımız, uluslararası tanınırlığı olan merhum **Prof. Dr. İbrahim Okumuş** idi. Onun, çaresiz bir hastalık nedeniyle, beklenmedik bir zamanda ve kırklı yaşlarında aramızdan ayrılması, hepimiz için büyük bir üzüntü ve yıkım olmuştur.

Rize Üniversitesi’nin kuruluş ve gelişmesinde hem dekan, hem rektör yardımcısı olarak önemli görevler üstlenmiş, ancak bu görevlerin sürmesi için ömrü vefa etmemiştir. Eminim ki, yaptığı hizmetler unutulmayacaktır.

Prof.Dr. İbrahim Okumuş

Kendi elleriyle sağdığı alabalık yumurtaları

Türkiye’deki su ürünleri fakültelerinin sayısı yıllar ilerledikçe artış gösterir ve 2009 yılı itibari ile 15’e, Deniz Bilimleri Fakülteleri 2’ye, Ziraat Fakültelerindeki Su ürünleri bölümlerinin sayıları 3’e ulaşır (Şekil 1). Bu bölümler gelecekte müstakil fakülte olabilirler.

Diğer taraftan, bu fakültelerin irili ufaklı araştırma gemileri olur ve laboratuvarları gelişir. Başlangıçta bütün Su Ürünleri Yüksekokullarında toplam akademik personel sayısı 50’den azdır. Fakat bu özverili akademisyenler ile başlayan su ürünleri çalışmaları, bazı sorunları olsa bile, universal düzeyde önemli fakülteler düzeyine gelir. Günümüzde bazı fakültelerin sadece bir tanesinde 50-100 rakamları ile ifade edilen kadrolara ulaşılır. Bu fakültelerin desteklediği **Su Ürünleri Meslek Yüksekokulları** ve **Meslek Yüksekokulları** içerisindeki **Su Ürünleri Programları**

bölgesel olarak etkilerini hissettirirler. Özellikle de bu meslek yüksekokullarında çok sayıda akademisyenin yoğun emeği, hizmeti, katkısı vardır. Örneğin; Harran Üniversitesi'ne bağlı Bozova MYO Su Ürünleri Programını geliştiren Prof. Dr. Ramazan Şevik, Kocaeli Üniversitesi'ne bağlı İhsaniye MYO'da Yard. Doç. Dr. Hamdi Aydın, Karamürsel MYO'da Yard. Doç. Dr.. Kamil Dilek gibi. Bunlar sadece birkaç örnek. 30 civarındaki Su Ürünleri Programında çok sayıda meslektaşımızın emeği vardır. Bu konuda emeği geçen herkese şükran borçluyuz. Su ürünleri denince, tek çatı ve tek isim altında, yani su ürünleri ismi altında faaliyet gösteren kurumlar oluşu, bu konuya emeği geçen benim gibi pek çok meslektaşımın en büyük mutluluğudur. Yetişen genç araştırmacıların çok kaliteli yayınlarını gördükçe bu mutluluğumuz daha da artacaktır.

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi yeni kurulan bir fakülte olmasına rağmen, Su Ürünleri çalışmalarına uygunluğu ve konumu itibariyle önemli araştırmaların yürütülmesine uygun olanaklara sahiptir. Bu konuda tatmin edici gelişmeler izlenmektedir. Ulusal ve uluslararası toplantılarla ülke ve bölgenin tanıtımına imkan sağlanırken, genç araştırmacılara farklı görüş açıları sağlanmasına çalışılmıştır. Özellikle su altı çalışmaları dikkat çekmektedir.

Fakültenin kuruluşundan beri yoğun bir emek sarf edildiği izlenmektedir. Prof. Dr. Mustafa Ünsal, Prof. Dr. Şükran Cirik, Prof. Dr. Sezginer Tuncer, Prof. Dr. Mustafa Alparslan, Prof. Dr. Ali İşmen, Doç. Dr. Adem Tekinay ve çalışma ekipleri gelecekte çok güzel çalışmalara imza atacaklardır. Genç akademisyenlerin yetişmelerine ışık tutacaklardır.

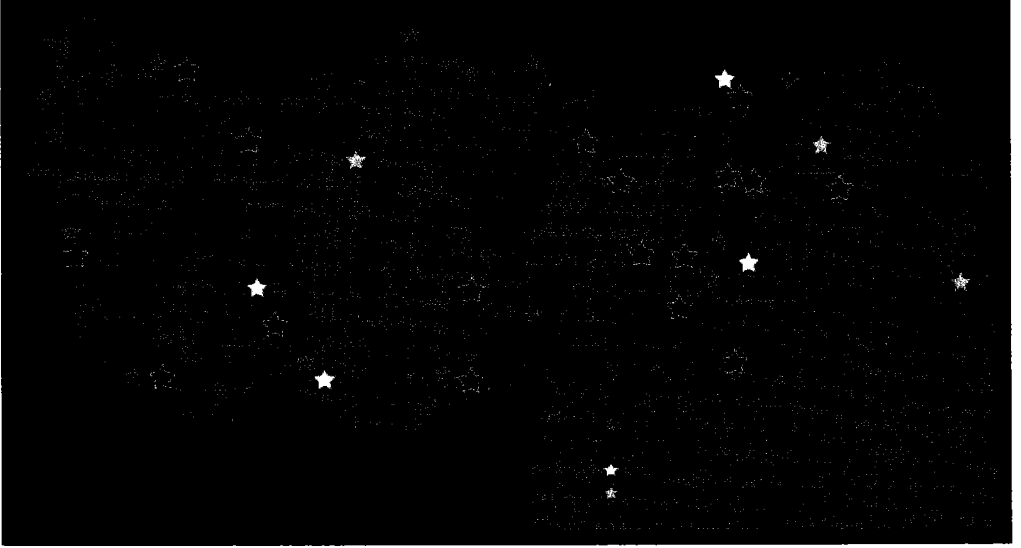
Mersin Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi zengin sayılabilecek akademik bir kadroya sahiptir. Prof. Dr. Özden Baştürk, Prof. Dr. Serap Ergene, Prof. Dr. Ali DüNDAR, Prof. Dr. Bahar Tunçtan ve çalışma arkadaşları hem bilimsel araştırmalar hem de akademik personelin yetişmesinde, dolayısıyla öğretimde, fakülteye önemli bir mesafe kazandırmışlardır. Fakülte akademik olarak oturmuş bir yapı göstermektedir.

Mustafa Kemal Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi ilk kuruluş yeri olarak İskenderun'u seçmiş ise de orada bazı sorunlar yaşamıştır. Buna rağmen bir taraftan sorunları çözerken diğer taraftan değerli araştırmalara da imza atmışlardır. Her şeyden önce genç bir araştırmacı kadrosu ile önemli mesafe alınmıştır. Kısa bir dönem kurucu dekan olarak görev yapan Prof. Dr. Ahmet Çakır'dan sonra, uzun süre dekanlığını yapan ve fakültenin yerleşmesinde yoğun emeği geçen Prof. Dr. İhsan

Özyurt aynı zamanda akademisyen kadrosunun yetişmesinde de etken oldu. Prof. Dr. Cemal Turan, Doç. Dr. Mevlüt Aktaş, Doç. Dr. Bahar Yılmaz, Doç. Dr. Fatih Can ve Yrd. Doç. Dr. Abdullah Öksüz ve ekipleri gelecek için çok daha ileri düzeyde çalışmalara imza atacaklardır.

Fatsa'da Ordu Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan **Deniz Bilimleri Fakültesi**, konum olarak belli bir fiziki alt yapıya sahiptir. Ancak, akademik kadrosu geliştikçe özellikle Karadeniz ağırlıklı değerli çalışmalara ışık tutacaklardır.

Tunceli ve **İnebolu'da** kurulmuş; fakat eğitime başlamamış iki **Su Ürünleri Fakültesi**, diliyorum ki, kadrolarını belli bir seviyeye çıkarmadan öğretime açılmazlar. Çünkü, akademik kadro öğretimin ana unsurudur.

Şekil-1 Su Ürünleri Eğitim Öğretim Kurumlarının Türkiye'deki Dağılımı

Sonuç ve Değerlendirme

Yarım asra yaklaşan meslek hayatımda bu konuda yoğun bir emek sarf ettiğim, konu ile ilgilenenler tarafından çok iyi bilinir. En büyük arzum, su ürünleri konusunun kısır meslek çekişmelerinden kurtulmuş olarak, tek çatı altında toplanması idi. Nitekim, Rize Üniversitesi'nde düzenlenen **XV. Ulusal Su Ürünleri Sempozyumu'** nun açılış konferansı olarak benden **Türkiye'deki Su Ürünleri Eğitim Öğretimi** konusunu anlatmam istendiğinde bunu seve seve kabul ettim. Bu sempozyumda gördüğüm tablo, bu arzumun gerçekleştiğinin güzel bir örneği idi. İnanıyorum ki, pek çok meslektaşım bu duygularımı paylaşacaktır. Bu arzum gerçekleştiği için mutluluk duyuyorum.

Geçmiş 80 yıllık dönemdeki mevcut bilgilerin toplanmaya çalışıldığı ve net olarak 50 yıllık dönemin bilgilerinin derlenerek anlatıldığı bu yazıda, olayların büyük bir kısmını yaşadığım için, olayları sade bir dille genç nesillere aktarmaya çalıştım. Böyle bir konuyu hazırlama durumunda kalacak genç bir meslektaşım, bu bilgileri temin edebilmek için belki de yüzlerce kaynak aramak ve incelemek zorunda kalabilirdi.

Ben de çok sayıda kaynak kullanmak zorunda kaldım. Kaynakça kısmında bunlardan sadece birkaçını vermeye yetindim. Genellikle web tabanlı olanları uzun uzun vermedim,. Aksi halde, sayfalarca kaynakça olacaktı. Benim için amaç, özellikle genç kuşakları belli konularda haberdar etmek, bazı aşamaların nereden nasıl aşıldığını vurgulamaktı.

Bu nedenle, geçmişten bugüne su ürünleri öğretimi, su ürünleri çalışmalarını ve örgütlenmesini bir takvim içinde inceleyerek masaya yatırmak, irdelemek amacıyla Rize Üniversitesi'nde düzenlenen Su Ürünleri Sempozyumu'nda benden istenen bu konferansı zevkle hazırladım; fakat çok iyi biliyorum ki, bu sahada hizmeti geçen pek çok sayıda araştırmacımızın, uygulamanın içinde olanların ismini burada sıralayamadım. Dikkat edilirse, isimleri geçenler genelde aramızdan ayrılanlar, emekli olanlar veya emekleri 25-30 yıllara yaklaşmış olanlar veya geçenlerdir. Bu nedenle, gençler beni bağışlasın.

Diliyorum ki, mümkün olduğunca az hata yaparak, konuyu objektif bir yaklaşımla ortaya koyabildim. Bu konuya gönül vermiş bir insan olarak, hizmeti geçenlerin unutulmayacağı düşüncesiyle, halen hizmet verenlere başarılar diliyorum. Çok daha güzel çalışmalar yapmalarını temenni ediyorum.

KAYNAKÇA

Alpbaz, A., Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi. E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, İzmir.

Anonymouse. 2001 Su Ürünleri Kataloğu, İstanbul Üniversitesi 2001.

Anonymouse, International Symposium of Fisheries and Zoology (Edited by Prof. Dr. Işık Kemal Oray, Prof. Dr. M. Salih Çelikkale ve Yrd. Doç. Dr. Güven Özdemir,) İstanbul Üniversitesi Yayınları, p, 230, 2003.

Anonymouse. Osmanlı'dan Günümüze Tarım ve Tarıma Hizmet veren Kurumların Teşkilatlanma Süreçleri. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Mayıs 2004

Anonymouse. Su Ürünleri Fakülteleri Deniz Bilimleri Araştırma Enstitüleri ve Deniz Bilimleri Fakülteleri web sayfaları.

Çelikkale, M.S., Meslek Yüksekokulları . Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi Yıl 1, Sayı 2, 2006

Çelikkale, M.S., Üniversitelerde Akademik Kadro Sorunu. Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi Yıl 1, Sayı 3, 2006

Çelikkale, M.S., Meslek Yüksekokullarındaki Eğitim Öğretim Durumu ile ilgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri . Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi Yıl 2, Sayı 8, 2007

Çelikkale, M.S., Üniversite Sınavları ve Gençlik. Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi Yıl 3, Sayı 10, 2008

Çiftçi, C.Y. , Kuruluşunun 75. Yılında Ziraat Enstitüsü (1933-1948), Ziraat Fakültesi yayınları No: 1496, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler : 820, P.728., 208- Ankara

Gürüz, K. Dünya ve Türkiye'de Yükseköğretim, ÖSYM Yayınları : 2003 – 4, p. 334, 2003.

Kadioğlu, S. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Tarihçesi (1900-1946), 1998, BilimTarihi Müzesi ve Dokümantasyon Merkezi Yay. No.1

Timur, M., Güven, E. and Doğan K. Prof.Dr.Kosswig's Role in the Development of the Turkish Fishery International Symposium of Fishers and Zoology, 2003 İstanbul.